

– наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги, прекурсори, обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів;

– неправомірна вигода;

– інші нематеріальні та матеріальні блага.

З огляду на зазначене, виокремлюється матеріальна та нематеріальна складова сутності предмета посягання службових кримінальних правопорушень, учинених працівниками правоохоронних органів.

При цьому вбачається, що службові кримінальні правопорушення, які вчиняються працівниками правоохоронних органів, посягають на відносини в різних сферах діяльності, а отже предмет протиправного посягання такої категорії кримінальних правопорушень має неоднакову правову природу.

Список використаних джерел

1. Шепітько В. Ю., Коновалова В. О., Журавель В. А. та ін. Розслідування злочинів у сфері господарської діяльності: окремі криміналістичні методики: монографія / за ред. В. Ю. Шепітька. Харків: Право, 2006. 624 с.

2. Салтевський М.В. Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч. 2. Харьков: Консум, 2001. 528 с.,

3. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / [К. О. Чаплинський, О. В. Лускатов, І. В. Пиріг, В. М. Плетенець, Ю. А. Чаплинська]. – 2-е вид, перероб. і доп. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 480 с.

4. Волобуєв А. Ф. Проблеми методики розслідування розкрадань майна в сфері підприємництва: монографія. Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. 336 с.

5. Пчеліна О.В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності: автореф.дис. доктор. юрид.наук.12.00.09. Київ, 2017, 21 с. 42 с.

6. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами і допов. станом на 10 квітня 2023 року (офіційний текст). К. : ПАЛИВОДА А.В., 2023. 312 с.

Червінський Вадим Володимирович,
аспірант наукової лабораторії з проблем
протидії злочинності ННІ № 1 Національної
академії внутрішніх справ

ТАКТИКА ДІЙ ПРЕДСТАВНИКА ПОТЕРПІЛОГО ВІД ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОЇ ПРИГОДИ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Під час розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспортних засобів представник потерпілого, окрім свого клієнта, взаємодіє з низкою суб'єктів серед яких: слідчий,

прокурор, керівник органу досудового розслідування (сторона обвинувачення); підозрюваний та його захисник (сторона захисту); експерти та спеціалісти. Крім того, представник потерпілого від ДТП у процесі збирання доказів здійснює комунікацію зі свідками, особами, в розпорядженні яких перебувають важливі для вирішення завдань представництва речі й документи. За домовленістю з клієнтом представник потерпілого від ДТП також взаємодіє з представниками страхових компаній. Для кожного з цих напрямів комунікації можна специфічні особливості. При цьому з моменту вступу у справу діяльність адвоката з надання професійної правничої допомоги особі, травмованій внаслідок ДТП, може наражатися на опір з боку учасників процесуальних дій та сторонніх осіб, які мають доступ до місця, де вони відбуваються.

Зокрема, це опір потенційного підозрюваного та залученого ним адвоката, родичів, знайомих. Такий опір, серед іншого, може виражатися у відверненні уваги представника потерпілого, слідчого та членів СОГ, відкритого чи таємного викрадення та знищення речових доказів; спроби підкупу слідчого або впливу на нього у інший спосіб; затягування процесу огляду місця події та інших слідчих (розшукових) дій. Опір може чинитися і зацікавленим слідчим (не допуск адвоката до огляду місця події, ігнорування фіксації окремих слідів кримінального правопорушення, неправильне складання протоколу ОМП, не проведення потрібних процесуальних дій тощо), що автоматично створює ситуацію конфліктної взаємодії з ним.

Викладене дає підстави стверджувати, що професійна правнича допомога потерпілому від ДТП при огляді місця події повинна мати свою тактику.

Адже необхідність тактики у певних видах людської діяльності обумовлена саме наявністю протиборчої сторони щодо суб'єктів цієї діяльності [1]. Сама ж тактика є складовою забезпечення ефективності тих видів діяльності, суб'єкти яких, виконуючи свої функції, стикаються з фактичним або ймовірним опором певних сил (суперників, супротивників, ворогів, конкурентів тощо) [2, с. 12]. До них належать військова справа, лікувальна й оперативно-розшукова діяльність, спортивні та інтелектуальні ігри, підприємництво тощо [3, с. 99].

Діяльність адвоката, як представника потерпілого у кримінальному процесі, безумовно, також належить цієї категорії, як і діяльність деяких інших учасників цього процесу. Так, загально визнаним є те, що важливе значення для успішної діяльності слідчого відіграє криміналістична тактика.

У науковій літературі її розглядають як систему інтелектуальних (розумових) операцій та практичних дій слідчого, прокурора, працівників оперативних підрозділів, захисника з подолання або нейтралізації фактичної протидії, запобігання імовірній протидії виконанню ними обов'язків та реалізації прав, передбачених законом в межах здійснення завдань кримінального провадження [4, с. 199].

М. А. Погорецький та Д. Б. Сергеева в системі криміналістичної тактики ми виділяють дві самостійних підсистеми: 1) тактика сторони обвинувачення (тактика слідчого (слідча тактика); тактика прокурора); 2) тактика захисника. При цьому під тактикою захисника вчені розуміють спосіб його практичної діяльності, що являє собою сукупність тактичних прийомів, вироблених криміналістичною наукою, які використовуються ним для здійснення тактичного впливу на психіку об'єкта такого впливу, спрямованого на подолання протидії, що чиниться цим об'єктом (прямої, прихованої, потенційної, уявної та ін.), або на спонукання цього об'єкту до вчинення певних дій в інтересах захисту (за відсутності явної протидії), з метою досягнення захисником поставленої мети для реалізації функції захисту [5, с. 122].

Разом з тим у кримінальному провадженні окрім слідчого, прокурора та захисника беруть участь й інші суб'єкти, зокрема, потерпілий та його представник. Інтереси останніх, як правило, конкурують з інтересами захисника та можуть конкурувати з інтересами слідчого, прокурора. Тому тактику представництва інтересів потерпілого слід розглядати як ще одну підсистему криміналістичної тактики.

Засади такої тактики мають ґрунтуватися як на наукових основах криміналістичної тактики, так і на положеннях КПК України, оскільки останні встановлюють певні рамки діяльності представника потерпілого. При цьому мають ураховуватися напрями, зміст та форми взаємодії представника потерпілого з різними суб'єктами.

Так, аналіз адвокатської та слідчої практики свідчить, що характер взаємодії представника потерпілого із слідчим може бути різним. Ми розглядаємо три основні варіанти взаємодії представника потерпілого зі слідчим: конструктивна (активне співробітництво); офіційно-ділова та конфліктна.

На початку досудового розслідування злочинів проти безпеки дорожнього руху взаємодія представника потерпілого зі слідчим може мати конструктивний, офіційно-діловий та конфліктний характер. Для представника потерпілого від ДТП найбільш вигідним є варіант конструктивної взаємодії, що передбачає взаємну консультативну діяльність, узгодження планів дій, спрощений (неформальний) обмін інформацією. При цьому дії представника потерпілого від ДТП мають органічно доповнювати діяльність слідчого, заповнювати прогалини у його роботі (якщо такі виникають з об'єктивних чи суб'єктивних причин), слугувати запобіжником від процесуальних та тактичних помилок.

Не менш значимий вплив тактику дій представника потерпілого справляють і фактичні обставини події ДТП. У криміналістичні науки сукупність таких обставин називають слідчою ситуацією, а у дослідженнях діяльності прокуратури – прокурорсько-наглядовою ситуацією.

Так Д. Ю. Фурсов, аналізуючи прокурорську практику здійснення нагляду за дотриманням законності під час розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху, виокремлює наступні типові прокурорсько-наглядові ситуації на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень зазначеного виду.

Перша: має місце саме кримінальне правопорушення проти безпеки дорожнього руху. При цьому існують два варіанти цієї ситуації: а) є підстави для підозри конкретної особи у вчиненні такого правопорушення; б) такі підстави відсутні. Друга: учинено інший злочин. Третя: ознаки кримінального правопорушення відсутні [6]. Така класифікація видається нам прийнятною і для використання адвокатом – представником потерпілого при аналізі обставин на місці події та планування своїх подальших дій, у тому числі в частині взаємодії з клієнтом та слідчим, іншими учасниками кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Погорецький М. А., Сергеева Д. Б. Криміналістична тактика: щодо визначення поняття. *Часопис Національного університету «Острозька академія»* (серія «Право»). 2012. № 1 (5).
2. Грібов М. Л. Співвідношення криміналістичної та оперативно-розшукової тактики. *Криміналістичний вісник*. 2015. № 1 (23). С. 6–13.
3. Павленко С. О. Основи оперативно-розшукової тактики: монографія. Київ: «Видавництво Людмила», 2022, 624 с.
4. Грібов М. Л. Поняття та зміст криміналістичної тактики в контексті законодавчих новацій у кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 2 С. 194–200
5. Погорецький М. А., Сергеева Д. Б. Тактика захисника: поняття, зміст та місце в системі криміналістичної тактики. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 2 С.113–123.
6. Фурсов Д. Ю. Методичні основи прокурорського нагляду за дотриманням законів на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти безпеки дорожнього руху. *Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 2 (86). С 304–318
7. Алексеев О. О., Весельський В. К., Пясковський В. В. Розслідування окремих видів злочинів: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. К. : «Центр учбової літератури», 2014. 320 с.